

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

המדה ימים HEMDAT YAMIM

פְּרֻשַׁת הַשְּׁבוּעַ יְתָרוֹ תשפ"ד

הקולות מ"אָנְכִי" ועד "לְרַעַף" כמסר לכולם, אבל באמת לכולם!

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

עשרת הדברות תופסות מקום מרכזי בהגדרת אמונתנו כיהודים. קיבלנו אותן לפני שלשת אלפים וחמש מאות שנים, במעמד חד פעמי, שהפך את עם ישראל לבני נביאים (כל אחד ברמתו הוא). הנביאים לימדונו כי המטרה היא לתקן עולם במלכות ש-די, וכפי שכבר הזכרנו, להביא את האנושות למצב של "וידע כל פעול כי אתה פעלתו", או בלשונו של הנביא ישעיהו: "הֲהִלְכּוּ עִמָּי רַבִּים וְאָמְרוּ לָנוּ וְנַעֲלָה אֵל הַר? יִקְוֶה אֵל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְיִרְגֵּנוּ מִדְּרָכָיו וְנִלְכְּהָ בְּאֲרָחֵיהֶם כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדָבַר יִקְוֶה מִירוּשָׁלַם" (ב, ג). לצערנו הרב, עד היום לא השגנו את המטרה של יישום עשרת הדיברות בחיינו כעם ישראל, ובוודאי לא בחיי כלל האנושות. דווקא בימים אלה צריך לעשות מאמץ עליון לנסות להגדיר מי נותר חלק מהאנושות, ומי הוציא את עצמו מהכלל. יש לכך גם משמעות מעשית: ציבור שלא יקבל עליו את כללי היסוד של האנושיות בתחום החברתי, לא יוכל ליהנות מתרומות של ארגוני חסד בינלאומיים. ציבור כזה גם לא יוכל לבקש הגנות של אמנות בינלאומיות, שמטרתן היחידה היא הבטחת חיה ובטחונה של חברה אנושית. ניתן להגדיר זאת גם כקבלת שבע מצוות בני נח, אבל "נעלה כיתה" בדרכם של הנביאים, ונגדיר זאת באמצעות עשרת הדברות. לא נוריד את "הרף" עבור עם ישראל, אלא נעלה אותו עבור כלל האנושות.

- נציע את הקריאה הבאה בצִּשְׁרַת הַדְּבָרוֹת, מבלי להיכנס (כמעט) לפרטים ההלכתיים:
    - א-ב. **"אָנְכִי"** יִקְוֶה אֵלָקִיד אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם... לא תִּעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל". חלק גדול של האנושות כבר קיבל על עצמו את אמונת הייחוד, רבים גם קיבלו את העיקרון של העדר ההגשמה. צריך לעודד, בדרכי נועם, מגמה זו.
    - ג. **"לֹא תִשָּׂא אֶת שְׁם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְשָׁוְא"**. כל המדברים נבראו בצלם אלקים, זה מחייב! באמצעות הדיבור אנו מייצגים את הזכות להיחשב כמי שנברא בצלם אלקים. על כן חובה עלינו לכבד את הדיבור, את הדברים שאנו מוציאים מפינו. אמירת אמת היא חובה אנושית מהמעלה הראשונה, אמירת דברי שווא (פייק ניוז) יש בה גם אלמנט של חילול השם והצלם האלקי, והריסת הבסיס, ח"ו, לחברה מתוקנת. (יכולות הבינה המלאכותית בתחום זה מסוכנות מאוד).
    - ד. **"יָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקִדְשׁוֹ"**. יום מנוחה שבועי וזכויות עובדים צריכים להיכלל בעקרונות האוניברסליים שמחייבים כל חברה אנושית. לצערנו, עבדות מודרנית עדיין נפוצה בעולם, ומקובלת במשטרים שאינם מכבדים זכויות אדם (ציר הרשע).
    - ה. **"כִּפְדֵּי אֶת אֲבִיךָ וְאֶת אִמְךָ"**. זהו הבסיס לעיקרון שצריך להיות נר לרגלו של כל בן אנוש. עיקרון שניתן להרחיבו תחת הכותרת "הכרת הטוב". הבטחת כבודם של הדורות הקודמים, היא אתגר שהתגבר עם עליית תוחלת החיים. חברת מופת היא חברה שדואגת לחלשים ומכירה בחובה להשיב טובה תחת טובה. אכזריות היא היפוכה הגמור של מידה זו, ואין לה מקום בעולם המבוסס על אנושיות.
    - ו. **"לֹא תִרְצַח"**. עקרון קדושת חיי האדם חייב להיות בסיס לקיומה של כל חברה אנושית. רוצחים אינם פוגעים רק בנרצחים ובני משפחותיהם, הם פוגעים בכלל האנושות. גם אונס נכלל בהגדרת רצח.
    - ז. **"לֹא תִנְאֻף"**. נאמנות בין בני זוג היא חלק בלתי נפרד מחיים על פי עקרונות מוסריים. חוסר נאמנות משמיטה את השטיח מתחת רגליה של כל חברה אנושית, שבמהותה מבוססת על צדק.
    - ח. **"לֹא תִגְנוֹב"**. הזכות לחופש ולקניין פרטי חייבת לשמש בסיס לקיומה של כל חברה מתוקנת. הדיבר עוסק בעיקרון באיסור לגנוב נפשות (כגון חטיפה) ושליטת החירות, שהיא זכות יסוד של כל אדם. חטיפת אזרח היא פשע כנגד האנושות. (לאיסור גניבת רכוש יש מקור מיוחד משלו, "לא תגנובו")
    - ט. **"לֹא תַעֲנֶה בְּרַעַף עַד שֶׁקָּרַע"**. האיסור על עדות שקר הוא תנאי הכרחי לקיומה של מערכת משפט, המבוססת על אדני צדק. אין אפשרות לייצר חברה אנושית ללא מערכת משפט עצמאית, הוגנת, שווה לכל, המבוססת על יושר מכל הבחינות.
    - י. **"לֹא תִקְחֵם בְּיַתֵּף"**. איסור זה מעמיד רף אנושי גבוה מאוד, שיתכן ואיננו מאפשר בדיקה אם אכן הוא מתבצע בפועל, אבל העמדתו כאתגר חשובה מאוד.
- עולם שאדניו הם הסכמה על עשרת הדברות, יהיה עולם שבו בני אנוש יהיו בטוחים, ורק בו יש בו סיכוי למימוש חזון הנביאים בדבר שלום עולמי. במילותיו של הנביא ישעיהו "לֹא יִשָּׂא גֹי אֵל גֹּי הָרֵב" (ב, ד). כל ניסיון להבטיח שלום, שלא מבוסס על עקרונות אלה, יחזק את הרשע ויאפשר לו להתפרץ מחדש, ח"ו. דווקא בימים אלה, כשפרצופו האמיתי של הרשע החמסי מתגלה לעיני כל, בהנחה שמכנים להביט ולהתבונן, יש להגביר את השאיפה להתעלות האנושות, בד בבד עם המאבק להשמיד ולכלות את הרשע.

(לשיעורי הרב יוסף כרמל ביוטיוב)

לְעִילּוֹי זְשֵׁמַת

לע"י הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	מר משה וסרצוג כ" בתשרי תשפ"א	פרופ' ישראל אהרוני י"ד בכסלו תשפ"ג	הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב
ר' שמואל וגב' רבקה ברנדמן ט"ז בטבת תשפ"ג / ח' באייר תשפ"א	הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א	מר שמואל וגב' אסתר שמש י"ז בסיוון / כ" באב
בלהה בת ישראל מרמורש ז"ל א' מנחם אב תשפ"א	מר יצחק טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א	הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	ר' מאיר וגב' שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	הרב אשר וגב' סוזן וסרטיל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף
חיים לייב בן מיכאל קרייסל ב' בשבט	מר זליג וגב' שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	מר זליג וגב' שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	ר' אליהו כרמל וגב' מלכה טויבע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט
מר אלישע בן רבקה וגב' שושנה בת שרה	מרת לאה מאיר כ"ז בניסן תשפ"ב	מרת לאה מאיר כ"ז בניסן תשפ"ב	גב' מירה קושיצקי נלב"ע כ"ב בסיון תשפ"ג	גב' ג'ולי קושיצקי י"ט באדר ב' תשפ"ב

ארץ חמדה, ע"ר Eretz Hemdah

רח' ברוריה 2, ירושלים 91080 Bruriya St., Jerusalem

Tel: 02-5371485 info@eretzhemdah.org WWW.ERETZHEMDAH.ORG

חֲמַדַּת הַשַּׁבָּת

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית "מורנו" מבית 'ארץ חמדה'

זכור ושמור – בדיבור אחד?

בשבת בה אנו מקבלים את מצוות השבת ה'רשמית', בעשרת הדברות, כמובן שנעבור ונשים לב אליה. בפרשתנו נאמר "זכור את יום השבת לקדשו". ובהמשך "כי ששת ימים עשה ה' את השמיים ואת הארץ, את הים ואת כל אשר בם, וינח ביום השביעי". לעומת זאת, בפרשת ואתחנן (דברים פרק ה יב-טו) "שמור את יום השבת לקדשו" ובהמשך "למען ינוח עבדך ואמתך כמוך. וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויוציאך ה' אלוקיך משם ביד חזקה ובזרוע נטויה, על כן ציווה ה' אלוקיך לעשות את יום השבת". אם כך, יש שני הבדלים בין הפסוקים: א. בשמות הציווי הוא "זכור", ובדברים הציווי הוא "שמור". ב. מוצגים שני טעמים שונים: בשמות המטרה היא זכרון מעשה בראשית. בדברים המטרה מורכבת. נאמר שהמטרה היא שהעבד והאמה ינוחו. בהמשך נאמר שעלינו לזכור את עבדות מצרים ואת הגאולה האלוהית שהייתה שם, והפסוק מסתיים באמירה ש"על כן ציווה ה' אלוקיך לעשות את יום השבת". את סוף הפסוק אפשר לקרוא בשני דרכים: א. על כן – כדי שהעבד והאמה ינוחו – נצטווית על השבת. אם קשה לך לקיים, זכור שגם אתה היית עבדים פעם. ב. על כן – כדי שתזכור את יציאת מצרים – נצטווית על השבת. נתינת המנוחה לעבד ולאמה נועדו לסייע בזכרון יציאת מצרים.

יש לציין שרש"י מציע פירוש אחר: קשה לשמור את השבת. קשה לוותר על עבודת העבד. המוקד של הפסוק אינו העבודה שלנו, אלא הנסים הגלויים שהקב"ה עשה עבורנו להוציא אותנו משם. אם אנו חייבים לו כל כך, מן הראוי שנתגבר על הקושי ונאפשר לעבדנו יום מנוחה.

פרשנים אחרים (לדוגמה, אור החיים) ביארו להיפך: בריאת העולם יצרה את קדושת השבת. אך אין זה נוגע לשאלה מדוע אנו מקיימים אותה. בעצם יש כאן שני נושאים שונים: בשמות מבואר מה יצר את קדושת השבת, בספר דברים מבואר מהי המטרה שאנו אמורים להיות ממוקדים בה עת שאנו שומרים על השבת.

מדוע בספר שמות מובא הטעם של זכרון מעשה שמיים וארץ, ובדברים מובא הטעם של מנוחת העבדים, המעוגנת ביציאת מצרים? יתכן ויוצאי מצרים זכרו את יציאת מצרים, ואין צורך להתרות בהם לזכור את יציאת מצרים. החמלה על העבדים בדור זה מבוססת על החוויה שלהם עצמם. יתרה מכך, דור זה של יוצאי מצרים לא נדרש לעבוד לפרנסתו. הדור הבא, של הנכנסים לארץ ישראל, אינו זוכר את חווית יציאת מצרים (יתכן ולכן נאמר "שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוה ה' אלוקיך" – כלומר, באופן שה' ציווה אז, עת עדיין הייתם בחוויה של יציאה ממצרים). הם גם עומדים לקראת הקמת מדינה שתנהל מערכת כלכלית, חשוב שיכירו ויהיו מודעים לחווית העבדות והיציאה ממצרים.

נעבור לזכור ושמור. בספר שמות נאמר הציווי לזכור את השבת. בספר דברים נאמר שיש לשמור על השבת. השמירה בטבעה היא מניעה, כחייל העומד בעמדה. עלינו למנוע את הפגיעה בשבת. לעומת זאת, הזכירה היא נתינת תשומת לב לעניין מסוים. מתוך כך חז"ל הבינו ששתי המילים הללו מתייחסות לפנים שונים של השבת: שמירה היא מניעה מפגיעה, ועל כן מתייחסת לאיסורי המלאכה, הפוגעים בקדושת השבת. זכירה מתייחסת למצוות החיוביות; תשומת הלב מחייבת אותנו להשקיע בשבת: ללבוש בגדים מתאימים, להשקיע בתפילה ובמאכלים.

זכרון בריאת שמיים וארץ מחייבת אותנו להשקיע בכבוד השבת. קדושת השבת נובעת מבריאת שמיים וארץ, ועלינו להגיב לקדושה זו בהתאם. לעומת זאת, הדרישה שנחוס על העובדים יחד עמנו ממוקדת בציווי להימנע ממלאכה. הבעיה בהצגה זו היא שאנו מחלקים את השבת לשני חלקים נפרדים לחלוטין: מצווה אחת להתקרב לקדושת השבת שנוצרה בבריאת העולם, ותובעת ממנו להפוך את השבת ליום בו אנו משקיעים, רוחנית ופיזית. מצווה אחרת היא להימנע ממלאכה בשבת, וכך אנו זוכרים את עבדות מצרים ומתוכה מאפשרים לעבדנו מנוחה. על פניו נוצרים כאן שני ימים שונים לחלוטין שבמקרה נקלעו לפונדק אחד.

את האמירה הזאת אנו שומעים גם סביבנו. אנשים שאינם אדוקים במצוות טוענים שרצונם לנפוש בשבת, אך ההימנעות ממלאכה פוגעת במנוחתם. שמירת השבת פוגעת בפעולות בילוי שהם היו מבקשים לעשות בשבת. נראה שעל כך אמרו חז"ל ששמור וזכור בדיבור אחד נאמרו. לכאורה אחרי הנסים האדירים של יציאת מצרים, איננו מתרגשים מהיכולת של הקב"ה לומר את השמור והזכור בו זמנית. המשמעות של "מה שאין הפה יכול לדבר ואין האוזן יכולה לשמוע" אינו מתייחס למעשה נסי של הקב"ה, שבודאי יכול להשמיע קולות שונים בו זמנית. יש כאן התייחסות גם לאדם, השומע: אזנו אינה יכולה לשמוע. אין הכוונה שאזנינו לא יצליחו להאזין בו זמנית לשתי קולות, אלא שבאמת בדעתנו קשה ליישב בין שתי השבתות השונות הללו. לכאורה האוזן לא תבין מדוע שני הדברים הללו באים יחד. אם כך, אם האוזן אינה יכולה לשמוע, כיצד אנו מיישבים את שני הדברים? נראה שהתשובה אינה בפה, המסביר, או באוזן, השומעת ומנסה ליישב. התשובה היא בחוויה. חוויית השבת, האדם שנמצא בקהילה, במשפחה, ושומר על השבת, בכל פרטיה ודקדוקיה, מבין שלולא השמירה, אופי זכרון השבת היה מאבד את התכונה שאנו מכירים מהשבת. ישנם חלקים שאפשר להסביר: אם בני המשפחה יהיו מחוברת לאמצעים האלקטרוניים, אם חלק מהמשפחה יהו במטבח באריכות להכין אוכל טרי, הדברים הללו יפגעו באווירת השבת. אך ישנם חלקים שקשה יותר להסביר מדוע חוויית השבת תלויה בהן. לכן התורה, מצד אחד, מצווה שני ציוויים שנשמעים נפרדים לחלוטין. מצד שני הקב"ה מטיל עלינו לחוות את השבת ולעצב אותה באופן הנכון. ומי ששומר על השבת ומכבדה כראוי מבין מעצמו, בלי שהפה יכול לדבר ובלי שהאוזן יכולה לשמוע, שרק כך אפשר לזכות לשבת המיוחדת שבחסדי ה' ניתנה כמתנה מיוחדת לעם ישראל.

ארץ חמדה – קישור לשיעורי "מורנו" ביוטיוב

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

<p>מתפללים לרפואתם השלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל, של:</p> <p>ניר רפאל בן רחל ברכה נטע בת מלכה רבקה בת שרה בלה ירחמיאל בן זלטה רבקה חיים מרדכי פרץ בן אסתר מילכה אריה יצחק בן גאולה מרים</p>	<p>חנה בת אוריה פנינה ציפורה בת מרים דוד בן רחל מאירה בת אסתר אורי לאה בת חיה תמימה</p>	<p>רות צפורה בת חנה ר' יצחק בן ברינדל גיטה חוה ראננה בת פיילא משה בן רחל עובדיה בן אסתר מלכה</p>	<p>של שאול בן יפה ניר יצחק רפאל בן יפה הילה צפנת בת שרה טובה הילל בן תמר שפרה מיכאל אלכסנדר אברהם בן שרה מלכה אריה יצחק בן גאולה מרים</p>
---	---	--	---

הלכה פסוקה

תקצירים מתוך פסקי דין - רשת בתי הדין 'ארץ חמדה גזית'

עורך: הרב הדיין אהרן פלדמן, דיין ברשת בתי הדין 'ארץ חמדה גזית'

חובתו של השכן להשתתף בהוצאות בניית קיר תמך שבין המגרשים

'ארץ חמדה גזית' / תיק מס' 80104

התובע בנה את ביתו על מגרש פנוי, בסמוך למגרש פנוי אחר. לשם בניית הבית, נדרש התובע לבנות קיר תמך בגבול שבין המגרשים. התובע בנה בשטחו קיר מבטון מזוין (להלן "קיר התמך") באורך 27 מטרים ובגובה שנע בין מטר אחד לשלושה מטרים בהתאם לתוואי השטח, שעולה בשיפוע מהרחוב. לטענת התובע, בניית הקיר עלתה כ- 75 אלף ₪. לאחר כשנתיים, חתמה הנתבעת – שהיא חברה קבלנית – על הסכם לפיתוח 60 מגרשים ולבניית בתים עליהם, ובכלל זה המגרש הסמוך לביתו של התובע. הנתבעת פיתחה את המגרש ובנתה עליו בניין בן שלוש דירות. התובע ביקש מהנתבעת כבר במהלך הבנייה וגם לאחר שתשלם לו מחצית מעלות קיר התמך שבנה, והנתבעת סירבה.

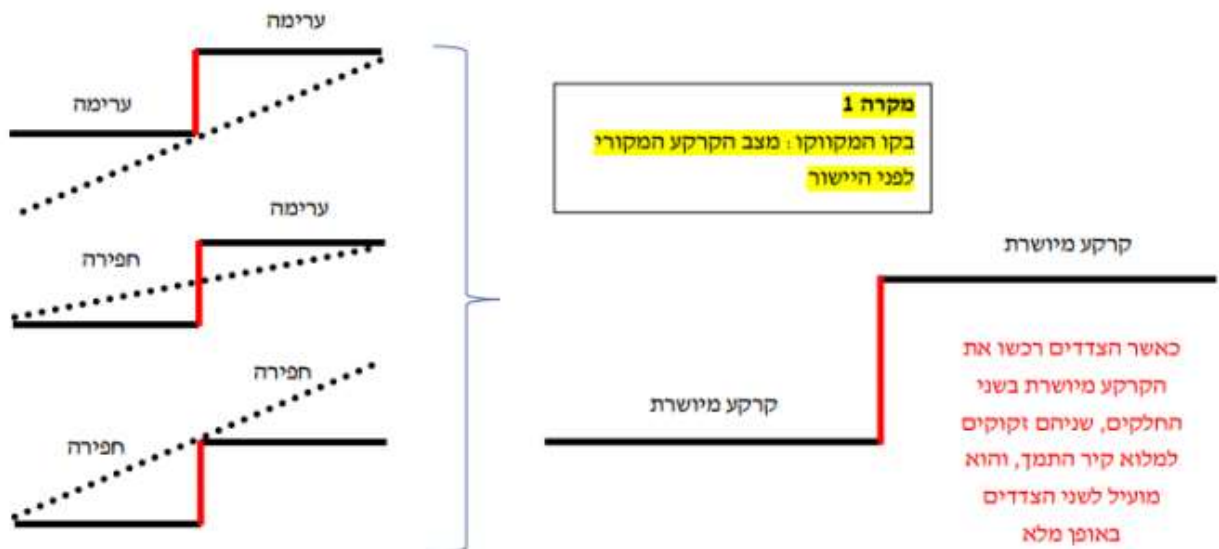
טענות הצדדים: לטענת התובע, על הנתבעת לשלם לו מחצית מעלות בניית הקיר, שהרי היא נהנית ממנו, כי אילו הוא לא בנה את הקיר – הייתה הנתבעת נאלצת לבנות את הקיר בעצמה. לטענת התובע, גם מנהג המדינה הוא שהשכן שבונה ראשון מקים קיר תמך, והשכן שבונה אחריו משתתף בחצי מהוצאות הבנייה. הנתבעת טענה שהיא פטורה מתשלום משלוש סיבות: (א) על פי הכלל "זה נהנה וזה לא חסר". התובע צריך היה לבנות את קיר התמך עבור עצמו, והוא לא מפסיד כלום מכך שגם הנתבעת נהנית ממנו. (ב) בפועל, קיר התמך לא הועיל לנתבעת אלא הזיק לה. היא נאלצה לבנות תוספת לקיר, שהייתה יותר יקרה מבניית הקיר כולו מהתחלה.

הכרעת בית הדין

זה נהנה וזה לא חסר: בית הדין דחה את טענת ההגנה הזו. על פי ההלכה, באופן כללי, מי שנהנה מהוצאות שחבירו הוציא, צריך לשפות אותו על הוצאות אלו. לכן, צריכים שני השכנים להשתתף בהוצאות בניית הקיר שביניהם. הוצאות הבנייה לא תמיד מתחלקות באופן שווה, אלא בהתאם לשאלה מי נהנה מהקיר.

בית הדין הפנה בעניין זה למאמרו של הרב אבישי קולין "אדם שבנה קיר תמך ותובע את שכנו להשתתף בעלות הבניה", המתפרסם באתר "משפטי ארץ - דין תורה". נביא מדבריו:

כאשר לפי בניית הקיר שני המגרשים כבר היו מיושרים והיו ביניהם פערי גובה, לכאורה בניית קיר תמך במלוא גובהו נדרשת עבור מי שבנה אותו. אם העליון בנה את הקיר, הרי שהוא זקוק לכל גובה הקיר כדי שהמגרש שלו לא יתמוטט, וכך הוא יכול לנצל את המגרש במלואו. אם התחתון בנה את הקיר הרי שהוא זקוק לכל גובה הקיר כדי למנוע התמוטטות של המגרש העליון, וכך התחתון יכול לנצל בבטחה את כל המגרש שלו (ראו שרטוט).

על פי זה, לכאורה היה מקום לפטור את השכן מתשלום עלות הקיר, מדין 'זה נהנה וזה לא חסר'. דהיינו, כיוון שהקיר היה הכרחי למי שבנה אותו, הרי שלכאורה השכן שנהנה ממנו פטור מתשלום. אולם כיון שבניית הקיר הועילה בהכרח לשני השכנים, נראה שיש לחייב את השכן השני בתשלום עבור הקיר. כך עולה מדברי הרמ"א (שו"ע חו"מ רסד, ד), ביחס לתשלום עבור הצלה:

שנים שנתפסו והוציא אחד הוצאות, אם השני יצא מן המאסר... רק ע"י השתדלות האחר, לא יוכל לומר: לא הייתי צריך להשתדלותך כי ידי תקיפה, אף על פי שהאמת אתו, מ"מ חייב ליתן לו לפי מה שנהנה, לפי ראות ב"ד, כן נראה לי. ואם נראה לב"ד שלא הוצרך להרבות בהוצאות בשבילו, דאפילו בשבילו לבדו היה צריך לכל הוצאות אלו, אינו חייב ליתן לו כלום, דזה נהנה וזה אינו חסר... ונראה לי, דווקא שירד תחלה להציל שלו, אלא שהציל גם כן של חבירו עמו. אבל אם ירד על דעת שניהן, חייב ליתן לו מה שנהנה, מאחר שהציל של חבירו, וכמו שנתבאר, כן נראה לי.

בהמשך המאמר, מביא הרב קולין את דברי פרשני הרמ"א, אשר הסבירו שכאשר לא ניתן לשחרר את אחד משני האסירים היהודים ללא שחרור חברו – הרי שאם אחד מהם הוציא הוצאות שהביאו לשחרור של שניהם, חברו צריך להתחלק עמו בהוצאות. באופן דומה, כיון שבניית קיר תמך היא מעשה אחד שבהכרח מועיל לשני בעלי המגרשים הסמוכים – הרי שהשכן צריך להשתתף בעלויות הקיר שבנה חברו. גם אם אחד השכנים בנה את הקיר בעצמו, הרי הוא בגדר מי שירד על דעת שניהן, ולא בגדר מי שירד תחילה להציל שלו, כיון שאין אפשרות לבנות את הקיר באופן כזה שלא יועיל לשכן. למסקנת הרב קולין, אם בעל מגרש בנה קיר תמך והוציא הוצאות עבור השכן שלו – על השכן להשתתף בהוצאות שהועילו לו. ודוק – דווקא ב"הוצאות שהועילו לו", אבל אם לשכן לא הייתה תועלת מכל או מחלק מהבנייה, אז הוא פטור מתשלום על החלק שלא הועיל לו.

האם היתה לנתבעת תועלת מקיר התמך?: כאמור, הנתבעת טענה שלא רק שלא נהנתה, אלא שבניית הקיר כפי שנבנה הטילה עליה עלויות נוספות מעבר לעלויות שהיו מוטלות עליה אילו הקיר לא היה נבנה. לדבריה, היא נאלצה לפנות למהנדס מומחה על מנת לקבל הנחיות לצורך בניית תוספת לקיר באופן שלא יפגע בקיר התמך של התובע. היא שילמה על התוספת סך 38,962 ₪, בזמן שאילו קיר התמך של התובע לא היה קיים, עלות הבנייה הייתה 20,000 ₪ בלבד. בית הדין אפשר לתובע להוכיח את טענתו, שבניית הקיר נעשתה באופן המועיל לנתבעת, ולהפריך את הטענה שהקיר שהתובע בנה כלל לא הועיל לנתבעת, אלא נבנה באופן המועיל לתובע בלבד. אך התובע לא עשה זאת. בית הדין גם עשה מאמצים לרדת לחקר האמת ע"י זימון המהנדס שתכנן את הקיר של התובע, אך הלה סרב לתת חוות דעת. לכן, נאלץ בית הדין לדחות את התביעה בהיעדר ראיות.

מי אחראי להביא עדים וראיות?: בערעור על פסק הדין, טען התובע כי בית הדין היה צריך לטרוח יותר כדי להביא עדים שיכריעו במחלוקת שבין הצדדים.

טענה זו נדחתה בפסק הערעור, משום שלפי ההלכה הבאת הראיות והעדים מוטלת על בעל הדין, ולא על בית הדין: "וכל מי שיש לו ראיה בעדים, מטפל בהם להביאם לבית דין" (שו"ע חו"מ כה, ה). בפסק הערעור נכתב עוד:

אמנם בית הדין רשאי ליזום חקירה והבאת עדים... אולם למרות זאת, האחראיות להבאת הראיות מוטלת על בעל הדין. אשר על כן, ניתן היה לדחות את טענות התובע כנגד בית הדין כבר בשלב זה. אולם, במקרה זה, בית הדין נהג לפני משורת הדין ופעל מיוזמתו להביא עדים שיכריעו במחלוקת בין הצדדים...

דהיינו, שבית הדין פנה למספר מהנדסים כדי לקבל חוות דעת. אלא שבגלל מחדלים של התובע בהגשת תוכניות ומדידות – המהנדס לא יכול היה להגיש חוות דעת.

אמור מעתה, בית הדין עשה מעל ומעבר למה שההלכה מחייבת אותו כדי לברר את הנושא ולקבל חוות דעת מקצועיות, אולם, התובע לא המציא את הראיות שהתבקש ולכן המאמץ נכשל. בהינתן כך, אין לתובע להלין אלא על עצמו, ואין מקום לביטול פסק הדין של בית הדין קמא. כך שלסיכום, התביעה נדחתה מחוסר ראיות.

למעבר לפסק הדין

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"י)

Melbourne, Australia

מלבורן, אוסטרליה

טבת, תשע"ט

טבילת מנגל גז

שאלה

מנגל גז גדול מאוד, המורכב מכירה שבה בוערת אש ומעליה מורכבת פלטה שצולים ישירות עליה את הבשר, ולא ניתן לפרק את הפלטה – האם הוא חייב בטבילה?

תשובה

- ישנם פוסקים שפטרו כלי זה מטבילה מסיבות שונות¹. אכן הללו שנויות במחלוקות (וחלקן גם אינן נוגעות לכל המקרים ההיבטיים? העשויים להיכלל בשאלה). ולכן² אין לסמוך על דבריהם לכתחילה³. על כן אם אפשר לפרק את הפלטה, יש לעשות זאת ולהטבילה (בלי ברכה⁴), גם אם זה כרוך במאמץ. אם הדבר אינו אפשרי יש לפעול כדלהלן⁵.
- האפשרות הטובה ביותר היא לפרק חלק מהמכשיר, המוציא אותו מכלל שימוש, ולהרכיבו מחדש על ידי ישראל⁶. הפירוק וההרכבה צריכים להיות מורכבים מעט (בבחינת מלאכת אומן, וראו עוד בהערה כאן⁷), כדי שהמכשיר ייחשב לאחר הרכבתו כמכשיר חדש שהורכב ביד ישראל⁸.

- ג. האפשרות הבאה בתור בעדיפותה⁹ היא להקנות¹⁰ את המכשיר לגוי, ולחזור ולשאול אותו ממנו. ההקניה וההשאלה צריכים להיעשות בצורה טובה ומתוך גמירות דעת מוחלטת¹¹. לחלופין אפשר לפטור את המכשיר מטבילה על ידי שיתופו עם גוי¹² בבעלות שווה ליהודי¹³.
- ד. אם יש למכשיר מקום קבוע מחמת גודלו או שהוא מחובר בגופו לקרקע – נראה שהרוצה לסמוך על הפוסקים שפטררו מטבילה, יש לו על מי לסמוך¹⁴.
- ה. כל האמור כאן הוא בהנחה שהכלי המדובר עשוי מברזל (או מאחת מהמתכות האחרות המנויות בספר במדבר לא, כב) או מסגסוגת המכילה ברזל (או מתכות אלה). ברם אם מדובר בכלי העשוי, למשל, מאלומיניום – יש על מה לסמוך לפטור מטבילה אף אם לא שייכים בו כל יתר הטעמים (וקל וחומר אם חלקם שייך בו). ואף הרוצה להחמיר ולטובלו – לא יברך על טבילה זו¹⁵.

המקורות ישלחו למעוניינים בנפרד. נא לפנות ל- info@eretzhemdah.org

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרייך   הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ

יועצים מדעיים:
הרב פרו' אברהם שטינברג
הרב פרו' דרור פיקסלר
הרב פרו' נתן קלר

ארץ חמדה – קישור לשו"ת במראה הבזק באתר

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

<p>לעיין שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סיון תשע"ט</p>	<p>לעיין רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לעיין גב' לוריין הופמן ז"ל</p>	<p>לעיין חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לעיין סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
---	--	---	--	---

לעיין הנופלים במערכה על הגנת המולדת היי"ד

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה".

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח ובירור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.

זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה